

כתובות צא

משה שווערד

1. ספר פרדס יצחק

(א) גב' והבא בדינר בוקרקעי קמיפלגי. לכאורה טפי הו' ליה למימר והכא צדינר "מטלטלי" קמיפלגי, שהרי במקרקעי לכ"ע מהני ופליגי במטלטלי, וכן לקמן כשאמר דפליגי צדינר משעבדי או בפחות מדינר נקט מה דפליגי ציה ולא נקט מה שמודה ציה.^א

2. ספר פרדס יצחק

(ג) גב' מר סבר בוקרקעי אין מטלטלי לא. ל"צ הטעם דלא מהני מטלטלי, ועיין בהרא"ש (לקמן) ומאירי שכתבו דהטעם דמ"ד דסגי במטלטלי הוא משום דגם במטלטלי מיקיים צהו נחלה דאורייתא, ואפשר דסבר הך מ"ד דכיון דעיקר פרשה של נחלה כתיב גבי קרקעות, לכן לא מיקרי שמיקיים צהו נחלה דאורייתא במטלטלי.^ה

3. ספר פרדס יצחק

(ה) גב' [אלא בפחות מדינר] קמיפלגי מר סבר י"א דינר אין וכו' והא ר"ש דינר קאמר. / י"ע האיך עלה על דעתו לומר דר"ש סבר דסגי בפחות מדינר, והרי ר"ש קאמר צהדיא דינר,^ב וי"ל דהא דאמרינן דפליגי בפחות מדינר הכוונה הוא דלמכרו בשוקא חריפא לא שויה אלא פחות מדינר, אבל ודאי איכא שום מקום דשוה דינר, ולפי"ז שפיר קאמר ר"ש אס יש שם מותר דינר דכוונתו לומר שהוא שוה עכ"פ במקום אחר דינר.

4. ספר פרדס יצחק

(ו) מותני' היו שם נכסים בראוי אינן כבמוחזק. מרש"י מבואר דמיירי דעדיין לא נפלו להם צירושה^כ אלא שראוי ליפול להם לאחר זמן וס"ד דהוי כאילו כבר יש להם הני נכסים, קמ"ל דראוי אינן כבמוחזק, אמנם עיין בהרא"ש (בפסקיו

ונחוספומיו) שכתב דה"ה דמיירי שכבר מת אזי אציהן וכבר נפלו הנכסים לפניהם¹⁰⁷, דאפ"ה לא מהני כיון דלא היה להם הני נכסים בשעת מיתת האב¹⁰⁸ וכבר זכו בני הקטנה לחלוק בשוה¹⁰⁹, ומטעם זה הק' הרא"ש שהרי בגמ' מיבעיא לן במועטין ונתרבו אי יש להן כחוצת בנין דכרין או לא, ותפשוט ליה מהכא דאמרינן דכיון דלא היה להם הני נכסים בשעת מיתת האב לא מיקרי מותר דינר ואין להן כחוצת בנין דכרין¹¹⁰.

ותירץ הרא"ש דהגמ' מיבעיא ליה באופן דהיה השבח בגוף הנכסים וכגון דיקלא ואלים, ארעא ואסקא שרטון, או נתיקרו הנכסים, דכיון שהשבח בגוף הנכסים ואפשר לקיים ירושה דאורייתא בשעת חלוקה מספקא ליה אי אזלינן בתר שעת מיתת או בתר שעת חלוקה¹¹¹, אבל במתני' מיירי שבאו הנכסים מעלמא וצכה"ג פשיטא דלאו כלום הוא¹¹², וכמוזן דלפי רש"י הקושיא מעיקרא ליחא דהכא מיירי דגם עכשיו אין להם הנכסים וכל השאלה הוא אי נחשב כאלו הוא צידם, ואי אמרינן כן א"כ כבר נחשב שהיה צידם גם בשעת מיתת האב¹¹³.

5. שערים מצויינים בהלכה

פשיטא מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין, מועטין ונתרבו מאי. פי' בשעת מיתה אם שמאום באותו שעה היה שם מותר דינר, אלא דאח"כ הוזלו ואין בהם מותר דינר, וכן מועטין ונתרבו הוא להיפך כו' עי' רש"י. ומקשים מאי שנא דמרובין ונתמעטו פשיטא להו דאזלינן בתר מעיקרא, ומועטין ונתרבו איבעיא להו אי יש לילך בתר מעיקרא או בתר השתא. ותירץ הריטב"א דכיון דכירושה שוויה רבנן דירתון חנן כדאיתא לעיל (נב:), ולכן דינא היא דניזיל בתר שעת מיתה לתקנת הכתובה כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו כדאיתא לעיל, אבל במועטין ונתרבו אפשר שנלך בתר שעת מיתה דאז זמן ירושה, או אפשר כדי לעשות קיום לתקנה נלך עתה בתר השתא, דסוף סוף לא מעיקרא נחלה

כב) גב' פשיטא^{טו} מרובין ונתמעטו כבר זכו בהן יורשין^{טז}, מועטין ונתרבו מאי. לכאורה אינו מובן למה לגבי מרובין ונתמעטו פשיטא ליה דאזלין צתר מיתה האב, ולגבי מועטין ונתרבו מספקא ליה, ואירצו הראשונים דס"ד דכל מה דאפשר לקיומי תקנתא דרבנן מקיימים, ולכן בכתובת בנין דכרין שהוא תקנת חכמים ס"ד דכל היכא דלא נראה כעוקר נחלה דאורייתא מקיימין ליה, ולכן ס"ד דנהי דצתר שעת מיתה אזלין, מ"מ צמועטין ונתרבו כיון דלא מיחזי כעוקר נחלה דאורייתא דלמעשה עכשיו איכא מותר דינר, לכן ס"ד דגבי צהכי ולא עקרינן תקנת חכמים^{טו}, וצ"ע דצטל המאור שכתב דזה פשיטא דנחלה דשעת מיתה מיקרי נחלה, ושאלת הגמ' הוא אי גם נחלה בשעת חלוקה נחשב כנחלה^{טו}.

וְדָלִי דברי הראשונים אפשר לפרש דפשיטא ליה להגמ' דצתר שעת מיתה אזלין דירתון סגן וירושא הוא בשעת מיתה, ולכן צמועטין ונתמעטו כיון דצצר ירשו כשהיה מרובין בשעת מיתה תו לא פקע ירושתן, אבל צמועטין ונתרבו כ' חפיקא ליה להגמ' אי תיקנו ג"כ תקנתם בשעת חלוקה, דהיינו באופן דלא מצי לירש

הכתובת בנין דכרין בשעת מיתה משום אחיה סיבה שיהיה אפשר דתיקנו שירשו בשעת חלוקה, ועקרו חכמים בשעת חלוקה כמ' הירושא שנחנה התורה בשעת מיתה לחלוק בשוה, או דלמא רק בשעת מיתה תיקנו^{טו}.

7. שערין מצויינים בהלכה

ע"ש ברש"י. נראה לי חשבון הדינר לפי זמנינו, דכתב הרמב"ם (אישות פ"י ה"ז) דשיעור כתובה הוא מאתים דינר ועושה החשבון לפי המשקל בזמנו, ובשו"ע (אהע"ז סי' סו ס"ו) ובחלקת מחוקק (שם ס"ק כג וס"ק כד) מבואר דשיעור הכתובה עולה עשרה פעמים לפי שיעור פדיון הבן ולפי זמנינו הוא פחות מאד, אבל מצינו במשנה פאה (פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה, וכתב שם רבינו שמשון דשיעורו חז"ל דזהו שיעור הוצאת מזונות ומלבושיו של אדם על משך שנה, ובספר משנה לחם על המשניות למהרי"עב"ץ (שם) כתב, דהני מאתים זוז הם נגד כתובת בתולה, משום דאי אפשר לו לישא אשה ולהתחייב בכתובתה אם אין לו סך כזה, עכ"פ לפי כל הנ"ל מבואר דשיעור כתובה יש לשער לפי הוצאת הבית לאשה על משך שנה, ואע"פ דהמאתים זוז הם פחות מאד לפי סדר החיים בזמנינו, יש לומר כמו שהבאנו לעיל (סד): בהמשנה המשרה את אשתו ע"י שלישי בשם תשו' הריב"ש (סי' קנג) דשיעורו חז"ל לפי אופן החיים בזמנם, וכיון שהכתובה היא בזמנם מאתים דינר א"כ דינר דהכא הוא חצי אחוז, והשתא לפי זמנינו הוא חצי אחוז לפי הסכום שצריך להאשה במשך השנה.

דף צ"א. מר סבר דינר אין, פחות מדינר לא. כתב הגר"י ענגיל בגליוניו דשיעור דינר הוא ממון חשוב כדתנן במס' ב"ב (קמ"ו). השולח סבלונות לבית חמיו, שלח מאה מנה ואכל שם סעודת חתן אפי' בדינר אינן נגבין

אמר לו כן, אמנם לפי דרך שני שכתבתי לך (אם ו) בדוקא נקט
בכה"ג יעו"ש פ"ג.

ה' גבו' א"ל אי שויא לך אלפא וזוי לחיי וכו'. פי' אי שויא
לך אפדני ראשונה אלפא וזוי לקבלה בשביל טוב שלך ותניח
לי האפדני שניה טוב, ואם לאו שקיל אלפא וזוי ואיסתלק.

ה"ה גבו' סבר רמי בר חמא למימר היינו מתני' אם אמרו
יתומים וכו' א"ל רבא מי דמי וכו'. לכאורה סברת
רמי בר חמא תמוה², דנהי דאזינו יכול להעלות על דמיהן, מ"מ
למה אזינו יכול הלוקח לומר להבע"מ שקיל אלפא וזוי ואיסתלק,
וכבר כתבו המוס' ושאר הראשונים דסבר רמי בר חמא דלוקח לא
מזי לסלק בע"מ בזווי, וא"כ שפיר יכול לפרע הבע"מ ולומר שהוא
רוצה דוקא הקרקע ולא האלפא וזוי שרצה ליתן לו, וכל הטעם
דיש הו"א לומר שישלם כחד אפדני הוא רק משום דלומר הך
לוקח דשוי לו הך אפדני אלפא וזוי וממילא כבר נשלם החוב
באפדני ראשונה ואין לך רשות באפדני שניה, וע"ז שפיר קאמר
רמי בר חמא דהיינו מתני' דאין הלוקח יכול להעלות על דמיהן
ולתפסיד הבע"מ, ועל מה דאזינו יכול לסלק בזווי סבר רמי בר
חמא שהוא מילתא דפשיטא כיון דהקרקע משועבד להבע"מ³.

ובסברת רבא נתלקו הראשונים, הריטב"א מפרש דסבר רבא
דבכל אופן יכול הלוקח לסלק הבע"מ בזווי, וא"כ שפיר
יכול לומר לו שקיל אלפא וזוי ואיסתלק, וכבר הק' הר"ן דמלשון
רבא משמע דהטעם דמהני הוא משום דיכול להעלות על דמיהן,
ואם אינא דטעמא דרבא הוא משום דמזי לסלוקי בזווי, א"כ גם
אי לא מזי להעלות על דמיהן הרי מ"מ בידו לומר שקיל אלפא
וזוי ואיסתלק כיון דסבר דהלוקח יכול לסלק הבע"מ בזווי⁴.

ולכן מפרש הר"ן דודאי צעלמא אין הלוקח יכול לסלק הבע"מ
בזווי גם לרבא, והכא מועיל הסילוק משום שמעלה
גדמים⁵, והיינו משום דצמנת נשתעבד השדה להבע"מ ואין
הלוקח רשות בו, ומ"מ באופן שמעלה הלוקח דמיהן א"כ נמצא
דהשדה שוי יותר מהחוב⁶ ולכן שפיר יכול הלוקח לסלק המלוה

מהשדה שאומר לו לדידי שוי יותר מהחוב ואין לך רשות ליטול
יותר מהחוב⁷ וזהו כוונת רבא הכא, דהכא יכול להעלות על
דמיהן כיון דליכא פסידא להבע"מ, שהרי הלוקח רוצה ליתן
להבע"מ אלפא וזוי, ואע"ג דאזינו יכול לסלק בזווי, מ"מ פסידא
לא מיקרי כיון דיש ברירה להבע"מ להסכים וליטול האלפא וזוי⁸,
ורק במתני' דליכא פסידא אזינו יכול להעלות על דמיהן, וכיון
דהכא יכול להעלות על דמיהן שפיר מזי הלוקח לומר להבע"מ
שיש לו ברירה ליטול השדה באלפא וזוי, ואם לאו יסלק אותו מן
השדה ויתן לו אלפא וזוי משום שאין לך רשות ליטול יותר מן
החוב, חבל רמי בר חמא סבר דגם במקום דליכא פסידא אזינו יכול
להעלות על דמיהן וממילא לא יכול הלוקח לסלק הבע"מ בזווי,
דתלוי זה בזה⁹.

ועיין במאירי שכתב שיטה חדשה, דליכא למימר דאפי' רמי בר
חמא סבר צעלמא דלוקח מזי לסלוקי בזווי, אלא דהכא שאני
כיון דכבר זכה הבע"מ צמנה שטרף ולכן סבר רמי בר חמא דאזינו
יכול לסלק בזווי¹⁰, וגם אין הלוקח יכול לומר לו קבלה כשיעור
כל החוב כיון שאזינו יכול להעלות על דמיהן וכדמתן במתני', וע"ז
קאמר רבא דנהי דאזינו יכול לסלק בזווי כיון דכבר זכה בהשדה,
מ"מ יכול להעלות על דמיהן כיון דליכא פסידא שהרי מוכן לשלם
להבע"מ אלפא וזוי.

ה' גבו' וטירפא בכמה כתבינין. מרש"י מבואר דמייירי
כשנתרצה הבע"מ לקבלה האפדני באלפא וזוי¹¹, אבל
באופן שלא נתרצה וסילק לו הלוקח באלפא וזוי, פשיטא דיכול
הלוקח לטרוף מהמוכר (שהא הוה) אלפא וזוי, שהרי הטעם דמתן
להבע"מ אלפא וזוי הוא משום תרי אפדני דשוי אלף זוז,
והלוקח התנה עם המוכר שאם יטרוף בע"מ האפדני ישלם לו,
וה"נ כיון דטריף הבע"מ תרי אפדני והו"לך הלוקח לפדות אותם
באלפא וזוי פשיטא דטרוף מהמוכר אלפא וזוי¹², אמנם עיין
גריטב"א שכתב דיש מי שפי' דודאי באופן שנתרצה הבע"מ
לקבלה האפדני ראשונה באלפא וזוי לכו"ע אין לו רק חמש מאה
שהרי לא קיבל המוכר אתריות רק על אפדני דשוי חמש מאה

שמעלה אותו בדמים. י"ד, שהרי מלבד אפדני ראשונה רוצה ליטול אפדני
שניה שהם בסך הכל אלף וחמש מאות, והחוב היה רק אלף וזו. יח, וכן
מבואר בהקצות (סי' ק"ט סק"א), והיינו באופן שהמלוה אינו מסכים ליטול
השדה באלפא וזוי דאזינו יכול הלוקח לומר דאין לך רשות ליטול השדה אלא

מסלק ליה בזווי, אבל ודאי אם מסכים הבעל חוב ליטול השדה באלפא וזוי,
אין הלוקח יכול לסלק לו בזווי. יט, וכל זה צריכים רק להר"ן, אבל

ה' גבו' שם. לכאורה ל"ע דמאי טרפא שיך הכא, והרי ע"כ
מייירי שאין להמוכר שום נכסים למיטרף מייניה, דא"כ היה
לו להבע"מ לטרוף קודם מהנכסים שביד המוכר, שהרי ק"ל דאין
גוצין מנכסים משועבדים במקום דליכא בני תרי, ואין לומר דמייירי
שהני אפדני היה אפוזיקי משורש לבע"מ, דככה"ג לכו"ע לא מזי
לוקח לסלוקי בזווי¹³, וי"ל דכותב לו טירפא על הנכסים שיקח
המוכר מכאן ולהכא¹⁴, או מייירי שלקח המוכר קרקעות אחר
ההלוואה קודם המקח של האפדני, ואח"כ מכר האפדני ואח"כ
מכר הקרקעות¹⁵, ולא כתב להלוה דליקני ולכן לא יכול לטרוף
מייניה, ולוקח דאפדני מזי טריף אע"ג דלא כתב דליקני, שהרי
המקח של אפדני היה קודם שמכר הקרקעות, או מייירי שקנה
קרקעות גם אחר המקח דאפדני ואח"כ מכר הקרקעות, ומייירי
דלבע"מ לא כתב דליקני וללוקח דאפדני כתב דליקני¹⁶.

10. ספר פרדס יצחק

(ח) גמ' רבינא אמר באלפא. לכאורה אינו מוזן האיך סבר רבינא דנטול אלפא זוי, הרי המוכר לא קיבל עליו אחריות רק על אפדני דשוה חמש מאות זוי, והאיך טורף ממנו אלפא זוי^{כט}, ועיין בתוס' (ד"ה והלכתא) דמצואר מדצריהם דטעמא דרבינא הוא משום דנחשב כשבח^ל, שהרי הצע"ח הסכים לקבל אפדני זו באלפא זוי, וא"כ הרי השבית הקרקע מחמש מאה זו לאלפא זוי^ל, והמוכר קיבל על עצמו לשלם גם השבח וכדאמרינן בתוס' צ"מ (דף ט"ו ע"א) דכותב המוכר ללוקח אנה איקום ואשפי ואדכי ואמריק זביני חילין אינון ועמליהון "ושבחהו", ומ"מ רב עירא לא חשיב ליה כשבח וכן קי"ל וכמש"כ התוס', והטעם דלא חשיב

כשבח מצואר צהרא"ש (נפסקין ונחוספומין) דהקרקע עצמו לא השבית אלא שהיה חביב עליו ליקחנו ביותר מדמיו, שהרי לאדם אחר שאינו חביב עליו לא יכול למכור רק בחמש מאות, ולכן לא חשיב כשבח, והמוכר לא קיבל על עצמו רק שבח.

11. שערם מצויינים בהלכה

הוון ליה תרי קטיני דארעא, חד זבינהו בחמשין וחד בחמשין. יש לדקדק הא עובדא זו כמו העובדא הקודמת בתרי אפדני, ולמה חלקו עוה"פ רב יוסף ואביי, ורבינא ורב עירא, מה לי אלפא או מאה. ובשטמ"ק כתב, ושמא יש לחלק בין אפדנא לקטיני דארעא. ולא כתב הסברא לחלק בהם. ונראה דאפדנא היינו בית, ולפעמים צריך אדם לבית מוכן לדור בו, ולפעמים צריך אדם שדה לזרוע בו. ובמאירי גרס לחד זבינהו בחמשין ולחד זבינהו בחמשין, כלומר שמכר לשני בני אדם, וכתב דקמ"ל דאין לחלק אם מכר שניהם ללוקח אחד, או מכר שדה א' לזה ושדה א' לזה.

12. ספר פרדס יצחק

(ט) גמ' ההוא גברא דהוון מוסקי ביה מאה זויי וכו'. הן עובדא הוא ממש כעובדא דלעיל, וכל מה שפירשתי לעיל שייך כאן^ל, והא דהוונך הגמ' לאתויי גם הן עובדא לאשמועינן דרב יוסף סבר כרמי צר חמא ואציי סבר כרצא^{לד}, ומ"מ צ"ע למה הוונך להביא עוד הפעם פלוגתא דרבינא ורב עירא^{לה}

הלוי. (לה.) וכן העיר השיטה, יעו"ש שכתב דשמה יש לחלק בין אפרנא לקטיני דארעא, ולביאור החילוק עיין בחי' רבי עזריאל, שערים מצויינים בהלכה, ועיין ישוב לזה במאירי (ד"ה מעשה זה) נודברו לא שייך לפי מה שכתבתי לעיל (אות א') בשם הראשונים דלא מצי לאירי בזבינהו לתרי גברא, וגם לפי גי' שלנו לא שייך דבריו, אמרי בינה, חי' הרי"מ (דף צ"ו ע"ג מדפי הספר ד"ה ומיושב בזה, ודף צ"ז ע"א ד"ה תרי קטיני), ליקוטי חבר בן חיים (דף קי"ח ע"ד מדפי הספר ד"ה ועד"ז יש ליישב, ודף קי"ט ע"א ד"ה ואמנם מה), מדרש כתובה (דף קנ"ד ע"ב מדפי הספר, כאמצע דבריו), ראשית בכורי, אמת ליעקב, ועיין בהגהות לר' יוסף דינר שכתב דאפשר דזהו לישנא אחרינא יעו"ש. לך. אפשר דמייתי הך עובדא הכא משום שהוא כעין

13. ספר פרדס יצחק

יא) גב' שם. רוב ראשונים מפרשים דמיירי שצבא אבוהן מטלטלי ושלמו מנכסי אביהן, אבל אי שלמו מנכסי עמנו אין להם כלל מנה לפרוע חוב אביהן מנכסיהם^ל, וצבא^ג פשיטא דאינו יכול לחזור ולטרוף הקרקע, וכמבואר בלשון אבי דרק משום דיש עליהם מנה לפרוע חוב אביהן אמרינן דנשאר שיעבודו על הקרקע, אבל אי ליכא מנה הוי כאילו קנאו הקרקע מהמלוה וסלוקי סלקוה^ל, אבל הר"ן הביא בשם הרשב"א דגם מנכסי עמנו יש להם מנה לשלם חוב שאין כופין אותם^ט, אבל מנכסי אביהן כופין אותם לשלם גם ממטלטלין^ט וסוגיין מיירי כשלא צבא אבוהן מטלטלי וכדמשמע מלשון הגמ' דקאמר "צבא קטינא דארעא" דמשמע דתו לא, אמנם יש לדחות דכוונת הגמ' לומר דצבא רק קטינא דארעא דממנו יכולים לטרוף בעל כרחם, ולעולם מיירי דצבא גם נכסים אחרים^{טא}.

14. ספר פרדס יצחק

יב) גב' מוצה על היתומים לפרוע חוב אביהן. בפשטות מיירי הכא ביתומים גדולים דיש להם מנה לפרוע חוב אביהן, אבל ביתומים קטנים אין להם מנה לשלם חוב אביהן, דימיו לאו בני מיעבד מנה נינהו וכדאמרינן במס' ערכין (דף כ"ב ע"א)^כ, ומבואר מדברי אבי דרק משום דיש להם מנה לפרוע חוב אביהן אמרינן דנשאר שיעבודו על הקרקע, אבל אי ליכא מנה הוי כאילו קנאו הקרקע מהמלוה וסלוקי סלקוה^כ, אמנם עיין במרדכי שכתב דהך עובדא מיירי ביתומים קטנים, דאי ביתומים גדולים הוי כופין אותם^כ וכדאמרינן לעיל (דף כ"ו ע"א) דמכין אותו עד שתלא נפשו וכמו שהק' התוס' שם (ד"ה פרישת)^כ, ודבריו תמוהים שהרי בקטנים ליכא אפי' מנה, והאיך אמר אבי דהטעם דיכול לטרוף הוא משום דיש להם מנה^כ, ועיין במרדכי שתי' דמיירי בשחיב מודה, וכוננו לומר דסבר אבי כרב הוגא בריה

✓ ויש לומר דכוונת הבן להתנות דאם תערער האם ותאמר שאינה רוצית שתמכר כתובתה לאחר מיתתה²¹, לא מפליגא לך, ואע"ג דמעיקר הדין אין האם יכולה לעכז המכירה שלאחר מיתתה שהרי לאחר מיתתה שייך הכתובה להבן, מ"מ כוונתו להתנות בדרך תנאי דאם האם אינה מרוצה עם מכירה זו לא חל המכירה, והוי כמו הרי את מקודשת על מנת שירצה אבא דאם לא רצה אבא אינו מקודשת, וה"ל מוכר כתובתה לאחר מיתתה רק אם האם תסכים להמכירה²².

✓ ועוד יש לפרש כמו שפי' התוס' רי"ד דכוונת הבן לומר דאני מוכר לך כתובת האם שיטלו גם בחייה, ואומר שהוא בונה דודאי תסכים אמו במכירתו, ומ"מ מתנה עמו דאם האם תערער ותגבה כתובתה ולא תסכים להמכירה לא יחזיר לו הממון²³, והא דכתב רש"י (ד"ה בטובת הנאה) דמיקרי טובת הנאה משום דאיכא נד שימות הבן בחייה ולא תבא הזכות לידו, כוונתו לומר משום דהתנה עמו דאם לא תסכים האם לא מפליגא לך ואז לא יכול הלוקח ליטלו רק אם תמות האם וירש הבן²⁴, אבל אם לא יירש הבן לא יוכל ליטלו ולכן מכר לו בדבר מועט.

ועוד י"ל דלעולם מיירי שמוכר לו הכתובה רק לאחר מיתת האם וכוונתו לומר דאם האם תתן בחייה כתובתה לאחר במתנה, אז תמכור השדה שגבתה בכתובתה לאחר, לא מפליגא לך²⁵, וקרי ליה "ערעור" משום דהטעם דהאם מכרה לאחר הוא משום שאינה מסכמת להמכירה ולכן עשתה כן כדי לבטל המכירה של הבן²⁶.

²¹ גב' וא"ל אי אתיא אב ומוערערא לא מפליגא לך. לפי ראשון של רש"י אינו מוכן כלל מאי קאמר, שהרי לפי ראשון כל הנידון כאן הוא לאחר שמתה האם, אבל כשעדיין חיה פשיטא דאין לו כלום בהכתובה ולא עלה על דעת הלוקח ליקח בחייה, וא"כ למה הולך המוכר לומר שאם תערער האם ולא יתן לו בחייה לא מפליגא לך, הרי זהו דבר פשוט שהלוקח לא לקח כדי שיטלו בחייה, שהרי אין להבן רשות למכור הכתובה בחייה, ולאחר מיתתה פשיטא שאין רשות להאם לערער שהרי לאחר מיתתה שייך להבן בתורת ירושה ואינו שלה²⁷.

ונראה לומר דהא דאמרין דמהני ערעור הבן אין הטעם משום שהוא במקום האם, אלא הטעם דמהני הוא משום דהוי דבר שאינו שלו ויכול לחזור מהמכירה וכמש"כ רש"י²⁸, וע"ז אין צריכים כלל לדין ירושה דפשוט בלא"ה דיכול לערער, ומ"מ מעיקר הדין הוה אמרינן דאם יחזור מהמכירה צריך להחזיר הממון, וע"ז

²⁷ גב' [שכיבא אימיה²⁸ וכו'] אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא למימר איהו במקום אימיה קאי. לפי פי' שני של רש"י מוכן בפשיטות, דהבן ערער וטרף הקרקע לצורך הכתובה, וסבר רמי בר חמא למימר דאיהו במקום אימיה קאי, וכמו באימיה אי טרפה השדה לצורך כתובתה אינו צריך להחזיר הממון שכן התנה עמו שאם תטרף האם השדה לצורך כתובתה לא יחזיר לו הממון, ה"ל כשהבן טורף לצורך הכתובה אינו חייב להחזיר הממון, שהוא עומד במקום האם.

אבל לפי ראשון של רש"י אינו מוכן כלל מה שייך לומר דהבן יכול לערער דבמקום אימיה קאי, שהרי לפי דרך ראשון שכתבתי לעיל (פי' ט"ו) הא דהאם יכולה לערער אינו מעיקר הדין אלא שכן התנה עם הלוקח דכדי האם למחות ע"י, וא"כ מה שייך לומר דגם הבן יכול למחות כיון דבמקום אימיה קאי, שהרי לא שייך ע"ז דין ירושה²⁹, וגם לדרך שני שכתבתי שם דמיירי לענין קיום המכירה בחייה דמדינא יכולה האם לעכז כיון דלא היה שלושה, אבל כיון שמתה וכבר זכה הבן למכור לאחר האך שייך לומר דיכול הבן לערער כמו שהאם הייתה יכולה לערער³⁰, וגם לדרך שלישי שכתבתי שם דערער האם היא שימנה לאחר, זה שייך רק בהאם דיכולה ליתן לאחר משום שהוא לא מכרה לה, אבל הבן שמוכר בטובת הנאה ללוקח זו פשיטא דאינו יכול ליתן לאחר³¹.

קאמר רמי צר חמא דאיהו צמקוס אימיה קאי, דכמו אימיה אס מערערט אינו חייב להחזיר הממון, הי"ג יש להצן זכות זה שע"י עירערו אינו חייב להחזיר הממון, דירש הצן זכות זה מהאס^{טו}, ומ"מ עדיין ל"ע קלת שהרי זה דאינו חייב להחזיר הממון אין זה זכות להאס אלא שכן התנה עמו^{טו}, וא"כ מה שייך לומר דהצן ירש זכות זה מהאס, וז"ל דאין כוונת הגמ' צמורת ירושה, אלא כוונת הגמ' דאמרינן דגס ערעור שלו נכלל צתנאי שלו כיון שהוא צמקוס האס, ואמרינן דמה שאמר אי אטיא "אס" הכוונה להאס וכל דאתא מחמתה^{טו}.

17. רמב"ם יד החזקה - הלכות אישות פרק טז

(ה) וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובתה אלא מן הקרקע ואינה גובה משבח ששבחו נכסים לאחר מיתת הבעל ואין הבנות ניזונות לאחר מיתת אביהן משבח ששבחו נכסים לאחר מיתתו ואינה טורפת בכתובתה משבח שהשביח הלוקח אע"פ שבעל חוב גובה את השבח ודברים אלו מקולי כתובה הם:

18. רמב"ם יד החזקה - הלכות אישות פרק יט

(ג) במה דברים אמורים בשהניח יתר על כדי שתי הכתובות דינר אחד או יתר כדי שיחלקו השאר בשוה אבל אם לא הניח יתר דינר חולקים הכל בשוה שאם יירשו אלו כתובת אמן ואלו כתובת אמן ולא ישאר דינר אחד לחלוק אותו בין היורשים נמצא תנאי זה מבטל חלוק ירושה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה:

- [יש לדייק דכאן לא מפרט שיהיה מקרקע]